

testovat. Musí likvidovat pouze invazní druh a ne druhy příbuzné, jinak by mohl být větší pohromou pro přírodu než původní invazní rostlina. Příkladem může odstrašující případ z živočišné říše. V 50. letech byl na Havajské ostrovy dovezen dravý plž, který měl zlikvidovat jednoho invazního plže. Dravý plž nejenže selhal a invazního plže nezlikvidoval, ale vyhubil 30 původních endemických příbuzných.

Celkově lze shrnout, že pro jakékoli pokusy o likvidaci je nutné důkladně znát biologii daného druhu, jeho ekologii a základy fungování celého ekosystému. Jinak by mohlo dojít nejen k plýtvání penězi, ale i k poškození již tak devastované přírody.

Pro přípravu článku byly použity materiály k přednášce Rostlinné invaze (katedra botaniky PŘF UK) od Petra Pyška.

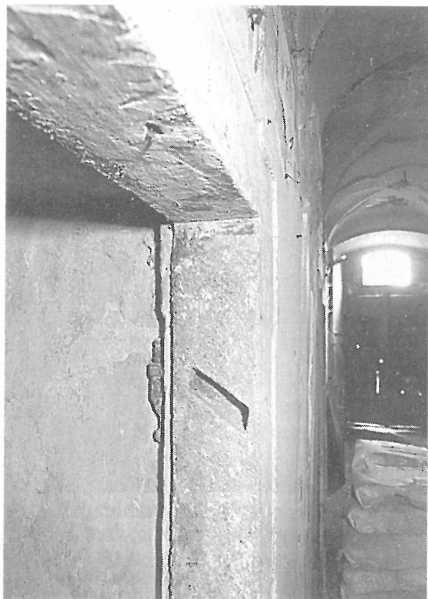
Josef Klán

Historický dům "New York" v Lázních Kynžvartu

Mnoho lidí, kteří procházejí bývalou Zuckerovou uličkou v Lázních Kynžvartu kolem starého domu, jej považují za ruinu a bezcenný, ovšem ti neznají jeho historii.

Dům New York před opravami (NPÚ)

Otvory v ostění - mezuzy (NPÚ)

Jedná se o nárožní barokní dům z roku 1770, který je kulturní nemovitou památkou pod číslem 4073 a od roku 1975 je zapsán ve státní památkové péči.

Dům je postaven na židovském ghettu ze třináctého století, protože půdorys domu neodpovídá půdorysu sklepů. Za celou dobu trvání baráku došlo k mnoha stavebním přestavbám a domníváme se, že byl dům v roce 1770 stavěn jako synagoga a posléze přestavěn na obytný dům. Do dnešní doby se na domě zachovalo několik historických detailů: kamenná ostění oken a dveří, vstupní portál, předložené schody, kamenný portál vjezdu do hradu Kynžvart, štuková výzdoba chodby a kamenný sloup, který vynáší celou křížovou klenbu v přístavku. V prvním patře je místnost, která nemá pravý úhel a mnoho dalších detailů. Ve sklepech se nachází středověká rituální očištná lázeň "Mikve", je to vodní rezervoár, který je průtokový a dosti hluboký, aby umožnil dospělému úplné ponoření,

obsah vody je nejméně 762 litrů. Je obdélníkového tvaru a přístup do vody je po dřevěných schodech. Dříve "mikwi" používali kněží, kteří se rituálně znečistili. Dnes

Velký sál s původní malbou na stropech (NPÚ)

"mikwe" ve většině komunit používají ženy, jež jsou věřící a podle židovského zákona jsou povinny "očisit" se před svatbou, po menstruaci a po porodu. V současné době bývá ve světě "mikwe" vytápěna a je k ní často připojen kosmetický salon. V předvečer svátku "sabat" ji používají stoupenci chasidismu a jiní velice zbožní lidé.

Dům má na chodbě tři kamenné ostění dveří, kde jsou podélné otvory "mezusy". Tyto otvory obsahovali pergamenový svitek s biblickými verši. Na zadní straně veršů byl hebrejsky napsán nápis "šadaj" - všemohoucí. Svitek byl uložen do pouzdra z olivového dřeva, kamene nebo kovu. "Mezusy" měly všechny vchody židovských baráků i místností.

Nejstarší dochovaná zpráva o domu je z roku 1687, kdy vrchnost přijala za svého ochranného žida, jistého Hennocha Samuela a ten dostal povolení ke stavbě obydlí na zboží. Dům byl postaven na středním sklepe, přestavěl se vchod do sklepa, a jedna nosná zeď domu byla ve středověké části sklepa podklenuta klenutým pasem, dům byl pravděpodobně z větší části dřevěný.

V roce 1722 1.ledna prodává domek převzatý pro dluhy chebský žid, Abraham Mayer, Mojžíšovi Lipmannovi z Kynžvartu jako domek s komůrkou, pecí a pláckem.

Židovský domek sousedil s velkým objektem privilegované hospody a mýtnice. Místní název na "zboží" označuje, že zde byl původní okraj obce a obecních pozemků a začátek panského dominikálu. V této době se rozvíjela výstavba a vznikla nová ulice Guthasse.

Roku 1745 se stává dočasným nebo zástavním majitelem Samuel Götzl. Přikupuje si v této ulici od křesťanského hostinského dolní trakt hospody a mýtnice ke svému domu. Obec si stěžuje vrchnosti, že židovský kramář Samuel Götzl koupil bez vrchnostenského povolení část hospody a zřídil nový východ do ulice Guthgasse. V soupise židů z roku 1750 se uvádí Lipman jako obchodník s jehlami a Götzl jako kramář a majitel jedné poloviny domu.

V roce 1761 Lipman prodal dům zámožnému a podnikavému židovskému obchodníkovi Joelovi Baruchovi, který žil ve Vídni a měl v Kynžvartu domovské právo. Roku 1769 koupil Baruch od majitele hospody Ignáce

Krakorce ve dvorním traktu jsou zřejmě dovezené z hradu Kynžvart (NPÚ)

Dietla, kynžvartského kantora, ředitele kůru zdejšího kostela a byl zetěm předchozího majitele hospody J.Paulluse, stavební právo

na pozemek, kde stála stodola a dřevěná konírna.

V roce 1770 došlo k rozsáhlé přestavbě domu ve stylu synagogy, protože se v této době nepovolovaly stavby velikých domů židovských majitelů, a po čase přestavěna na dům na zboží. V roce 1771 vypukl mezi Barochem a Dietlem před místní právem spor. Prvním sporným bodem bylo okno do dvora mýtnice. Okno podle Dietla bylo ošklivé, nápadné a odrazovalo přicházející

Rituální lázeň, mikve (NPÚ)

pocestně a formany od vstupu do hospody a tím trpěla na spotřebě panského piva. Žádal udělat Barucha tzv. "olejovou díru", aby mohl zajíždět a vytočit se z vozovou ojí.

Významným bodem pro celý dům a pro Kynžvart byl rod Baruchů. Pozoruhodní byli bratři Baruchové, kteří dostali od císaře Josefa II. titul "Kynžvarťan". Oba nasbírali ve druhé polovině 18.století významný majetek v penězích a věcných ceninách a založili skladiště ve Fürtu a ve Vídni. Měli stálé domovské právo v Kynžvartu a přispívali peněžními dary obci.

V této době začali používat jméno Kynžvarťan (Königswarter) a v roce 1860 byl Johas Markus povýšen na barona von Königswarter narozeného 18.8.1807 ve Fürtu. Založil ve Frankfurtu nad M. "směňárnu Markus Königswarter" a byla po něm přejmenována ulice "Grüner Weg" na "Königswarter Strasse" v roce 1879. Byl ředitelem národní rakousko - izraelské obce a zakladatelem židovského institutu pro slepce na Hohen Warte.

O tomto rodu Barochů je pojednání na celou velkou kapitolu. Ve zkratce : Moritz von Königswarter nar. ve Vídni 16.7.1837 vlastnil Nejdek, Chodovou a Zámek v Děpoldicích. Herman von K. měl za ženu Adolfinu Sosnovou (Edi), která byla ve Vídni herečkou a Johan von K. nar 1890 ve Vídni byl vlastníkem jednoho zámku na Moravě.

Podle soupisu židovských rodin z roku 1776 Joel Baruch přesídlil do Prahy a dům pronajal rodině velkoobchodníka hedvábným a vlněným zbožím Benjaminu Wolfovi, řečeného "Berlinger", jehož otec byl v Berlíně rabínem. V roce 1786 byl Berlinger místním židovským rychtářem a měl privilegované obchodní spojení s textilními manufakturami. Roku 1788 koupil s Baruchovo pozůstalosti od jeho dětí, usedlými ve Vídni "obytný dům v Kynžvartu s přínáležejícím pustým místem na Panské zahradě a místy v synagoze". V roce udělal Berlinger vědomý svévolný úpadek a jako majitel se připomíná naposledy roku 1810. Stabliní katastr zachytil k roku 1841 jako majitele domu č.163, rep.č.1 podle původního číslování židovských domů, židovského familianta Adolfa Hofmana a podle protokolu stavebních parcel z roku 1859 Sigismunda Hofmana. Město v této době mělo 240 domů, z toho bylo jen dvacet postaveno z kamene. K sedmi nejpřednějším domům se počítal Hofmanův dům "Na palouku", představitel židovské kultovní obce, který byl jeden z největších velkoobchodníků.

V roce 1842 koupil dům jako soukromý obchodník Wilhelm Zucker, který však přestoupil na katolickou víru a pojmenoval uličku Guthgasse na Zuckerovo. Jeho dcera se provdala do Ameriky a tak dal domu název "New York". V roce 1848 jeho syn Anton Zucker otevřel koloniál - galanterii a obchod se střížním zbožím. V roce 1924, 5.května se v Kynžvartu vdává Anna Zuckerová za Johana Anselmi, královského italského konzula v Berlíně. Ve článku ve starých domovských listech vyšel článek "Chebanka, která nosí ten nejskvostnější kožich". Stala se hraběnkou Mary Anselmi a žila na italské riviéře v Bordigheru.

Roku 1903 byla majitelkou Elizabeth Zucke-rová a pak tam bydleli nebo byli majiteli Cartelleri, Strohmeyr. Od roku 1903 do roku 1942 není žádná zpráva o majitelích. V roce 1942 byli majitelé manželé Ermoldovi, každý jednou polovinou. 3.12.1949 byl dům konfiskován československým státem a přešel pod ministerstvo národní obrany. Od té doby celý dům chátrá a všechno pékné a užitečné se rozebralo. Snahou národního výboru bylo pronajmout místnosti několika organizacím. Ty zde udělali několik stavebních úprav a vysekala se elektrika do malby klenutých místností, dům se však stále nacházel v špatném stavu.

Nyní dům "New York" pomalu ožívá, pomalu se opravují místnosti v 1. patře a doufám, že se mu opět vrátí zašlá sláva.

Podklady historie domu, jsou čerpány se stavební historie domu a materiálu o domu a městu od H.W.Dietla. - Josef Klán

Josef Královec a Eva Budská

Sledování obsahu tritia ve srážkových vodách v Závišíně

Úvodem snad neuškodí malé zopakování školních vědomostí: měřítkem radioaktivity srážek je tritium (T), radioaktivní izotop vodíku ^3H , který spontánně vzniká v atmosféře např. při elektrických výbojích. Měří se v becquerelech (Bq) a přirozenými procesy se ho každoročně vytvoří odhadem 2,6 EBq ($E = \text{exa} = 1 \times 10^{18}$). V atmosférických srážkách se jeho přítomnost vyjadřuje jako objemová aktivita v Bq l^{-1} , což je množství tritia ve vztahu k objemu.

Množství tritia v atmosféře mnohonásobně vzrostlo v šedesátých letech minulého století, a to v důsledku pokusných testů jaderných zbraní, kdy se ho uvolnilo kolem 120 EBq. V roce 1963 se proto ve srážkách a v povrchových vodách na severní polokouli jeho objemová aktivita pohybovala kolem 100 Bq l^{-1} . Do ovzduší a tím i do povrchových vod

se tritium dostává také z jaderných zařízení - odhaduje se, že na celém světě se v roce 2000 tímto způsobem uvolnilo 3 EBq, což je srovnatelné s množstvím tritia, které vzniká přirozenými procesy.

V naší republice se problematika tritia stala aktuální v souvislosti s provozem jaderných elektráren Dukovany a nově též Temelín. Probíhajícím sledováním kvality srážek se má zjistit, jak se mění množství tritia v atmosféře, protože případný nárůst objemové aktivity může upozornit na havarijní stavy těchto zařízení nejen u nás, ale i v zahraničí.

Kvalitou atmosférických srážek a jejich chemickým složením se u nás kromě Českého hydrometeorologického ústavu zabývá Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, a to od roku 1968, kdy byla v jeho areálu v Praze Podbabě zřízena první stanice pro sběr srážkových vod. Počet stanic se postupem času měnil, a to v závislosti na řešených úkolech, např. nutnosti sledovat jakost srážek v místech se silně znečištěným ovzduším. V minulosti se tak podařilo získat reprezentativní podklady pro hodnocení vývoje celkové atmosférické depozice a jejího plošného rozložení na našem území. Dnes sleduje VÚV pět stanic, na nichž se měří celková atmosférická depozice. V měsíčních slévaných vzorcích srážek se atomovou absorpční spektrometrií stanovují základní hydrochemické ukazatele a těžké kovy. Na dvou z těchto stanic (Lužnice nad Lužnicí a Přimda) se od roku 1994 navíc hodnotí také objemová aktivita tritia. Díky dlouhodobé spolupráci mezi Oddělením radioekologie VÚV T.G.M. a Lukařskopastvinářskou stanicí Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského (ÚKZÚZ) v Závišíně (v letech 1992 - 1999 byla závišinská stanice dokonce součástí sítě VÚV) se měří tritium také v bezprostřední blízkosti Mariánských Lázní.

Sběrné místo je umístěno v intravilánu obce Závišín, na prostorné zahradě rodinného domku v nadmořské výšce 750 m. Stanoviště je charakterizováno průměrnou roční teplotou 6,4 °C (za vegetace 12,4 °C) a ročním úhrnem srážek přesahujícím 700 mm (z toho za vegetace 400 mm). Jednotlivé roky se však značně liší, zejména pokud jde o množství a rozdělení srážek (tabulka I).